

Antanas Balandis-Sandora
JUK PASAKYTA...

SS
KAUNAS 1997

Juk pasakyta:
TURĖČIAU dar daug ką jums rašyti, bet nenoriu to daryti
ant papiruso ir rašalu. Aš tikinusi pas jus atvykti ir pasikalbėti
gyvu žodžiu, kad mūsų džiaugsmas būtų tobulas.

2 Jn 12

Susitikimui ruošiaus iš anksto. Abejonių, teigimų, nuo-
taikų kaita jau dalinaus su diemraščio "Lietuvos rytas" skaityto-
jais. Dabar dirštu mažuosius esė suberti į vieną sąsiuvinį, pridėda-
mas neskelbtus ir man svarbius tekstus.

Džiaugiuosi, kad šiuos kalbėjimus tvila gaida palyvoti dai-
lininkas EDMUNDAS SALADZIUS, dvylika kartų pažymėjęs
Laiko ir Erdvės slinktį.

...I.2

Dailininkas Edmundas SALADZIUS

AMŽINIOI PRADŽIA

VISUMOS POJŪTIS

Iš begalinio Nieko, aklos Tamsos, ryto Aušros, dienos Šviesos, nepasiekiamos Gelmės, iš Dangaus ir Žemės paslapčių gimstame mes, laikni šio pasaulio keleviai. Ak, kaip nemokame džiaugtis atseikėtu laiko tarpiniu, kiek tuščiai šėlstame, nebedami šalia tylinčio, lindinčio, laukiančio. Kas mūsų turtai, jei nebeliko laiko Motinai, Atminčiai, Peizazui, Vaikui ir jo begaliniam “Kodėl...”. Juk pasakytą:

KAS yra toji, kuri ateina iš tyrumos, paskendus geriuose, pasirėmusi ant savo mylimojo. Po obele aš pažądinau tave; tenai tavo motina pradėjo tave, tenai tavo gimdytoja pagimdė tave.

...I.9

Gg 8,5

NELINGVA aprėpi visumą. Ne iš karto suvoki esąs mažutėle jos dalele. Kiek pasmerkimų, nepasitenkinimų išsakome, iki palaimingai nepraskaidėjame, kiek kaltinimų, nepamatuotų norų išreiškiame, kiek triukšnaujame savo bedugnio egoizmo šuliny! Pasiklydę garbės ir nuopuolio kategorijose, negalim laisvai džiaugtis pasaulio skirtybėmis. Dažnai su neapykanta žvelgiamė į savo sode neužderėjusią obelį, ir su pavydu — į kaimynų aplipusią vaisiais. Deja, ne visad būna taip, kaip mūsų panorėta. Juk pasakytą:

IR kūnas nėra sudėtas iš vieno nario, bet iš daugelio... Jei visas kūnas būtų akis, tai kur pasidėtų klausas? O jei visas — klausas, tai kur uoslė?... Akis negali pasakyti rankai: “Man tavęs nereikia”, ar galva kojom: “Man jūsų nereikia”. Priešingai, tariamai silpnesnieji kūno nariai yra kur kas reikalingesni. Tuos kūno narius, kuriuos laikome mažiau garbingais, mes apsupame ypatinga pagarba, ir mūsų gėdingesnieji nariai gaubiami didesnio padorumo, kurio neprivalo mūsų padorieji nariai. Taigi, iwar-kydamas kūną, Dievas skyrė daugiau pagarbos tiems nariams, kurie jos stokojo, kad kūne nebūtų susiskaldymo ir patys nariai rūpintųsi vieni kitais. Todėl, jei kencia vienas narys, su juo kencia ir visi nariai. Jei kuris narys pagerbiamas, su juo džiaugiasi visi nariai.

1 Kor 12,14—26

Tegu aplanko mus Meilė, kūno narių ir dvasios vienybės aiškintoja, ir tegu perspėja pilkojo egoizmo priepuolius, kurie nuolat drasko vienatvei pasmerktą visumos nesuvokiantį žmogų.

...I.16

SIELOS Oksidacijos sindromas: keičiu parduodu vežų perku imu leidžiu nešu duodu važiuoju iškeičiu išparduodu išvežu išperku išimu išleidžiu išnešu išduodu išvažiuoju atkeičiu atperku atimu atleidžiu atnešu atiduodu atvažiuoju sukeičiu suvežu superku suimu suleidžiu sunėšu suduodu suvažiuoju perkeičiu perparduodu pervežu perperku perimu perleidžiu pernešu perduodu pervvažiuoju įkeičiu įvežu įperku įleidžiu įnešu įduodu įvažiuoju nekeičiu neparduodu nevežu neperku neimu neleidžiu nenešu neduodu nevažiuoju saugau laukiu taupau stumiu reikalauju bėgu krentu tempiu gąsdinu rėkiu tyčiojuos persekioju keršiju nebesigaliu nebemyliu nebekuriu nebegalvoju nebegyvenu... tik egzistuoju... Juk pasakyta:

SU kuo aš galėčiau palyginti šios kartos žmones? Į ką jie panašūs? Panasūs jie į vaikus, kurie, susėdę prekybos teltėje, šaukia vieni kitiems:

— Mes jums grojome, o jūs nešokote;
mes giedojoje raudas, o jūs neverkėte.

Lk 7,31—32

...123

PASTĪKĒJĪMO PALAIMA

PANORAU PRIEŠINTIS

DORAI gyveniti nebeapsimoka. Meluoti — pravartu. Neišpldyti pažadių — įprasta. Nebepastikėti — kasdieniška. Kokią ateitį turėty mums piešti išmūciai? Dabar gi — šaipomės iš doro, nebetikime guodžiančiais, daromės įtarūs. Kada bus tas palaimintas laikas, kai nepasitikejimas bus didžiausia bausmė, apgaudinėjantys taps patys nelaimingiausi, o meluojantys — išjuokti. Bet neįmanoma pradžia, kol aš pats, suvokdamas esąs kaltas, ir toliau dauginąs savo kaltes, netikėdamas niekuo ir niekam — nepaksiu. Toks buvo ir Tomas, sakąs tol nepatikėsiąs Jėzaus žaizdomis, kol pats neįleisiąs piršto į vinių vietą ir ranka nepaliesiąs jo šono. Neįau visa, kas tikra, reikia pačupinėti, pasverti, pamatyti? Juk pasakyta:

TU įtikėjai, nes pamatei.

Palaiminti, kurie tiki nemate!

...I.30

Jn 20,29

PANORAU priešintis: kvailiams, diletantams, rasinio gyvenimo teoretikams, pamaldiems fanatikams, iš valdžios išvartiesiems rėksniams ir į jų talkantiems, į vidinę emigraciją pasitraukusiems intelektualams, keršto vėzdu mosuojantiems šventikams, iš labdaros pralobusiems, varžantiems spaudos ir sąžinės laisves ir šiomis laisvėmis spekuliuojantiems, skaitantiems mano laiskus "laiskininkams" ir klausantiems mano pokalbių "telefonistams", liaupsinantiems prekes ir ginklus, šaipūnams, kiršintojams, Poetui, kuris nutilo, Agentui, kuris pasislėpė, Diktatoriui, kuris tyko... Juk pasakyta:

AŠ jums visa šita kalbėjau,

kad jų stautėjimo metu atėjus,

atsimintumėte, jog buvau jus išpėjęs.

...II.6

Jn 15,4

TREČIOJI RESPUBLIKA

KAS KELS ŽOLĘ?

DAR aidi minityse Maironio "Jaunosios Lietuvos" šaukiniai:

Prikelkim darbaiš Gedimino tėvynė!

Priminkime Vytauto Didžio ribas!

Prizadinkim kalbą, ką prosentai grynė,

Ir vardą, kur vietą Europoj atras!

Tokia buvo Antrosios respublikos vizija. Dabar jau matome, kiek pavyko įgyvendinti. Suvokęs, jog tik išvystytų mokslų, stabilios ekonomikos, aukštųjų menų ir neprievartinės religijos simbiozė gali įveikti nepagydomas ligas, dorovinių nuopolių, fauauzimą bei plėšikų papročius, tariu:

— Artėja Trečiosios respublikos metas.

O dėl pavojų juk pasakyta:

KOVOJANČIŲJŲ miestai bus sustiprinti griuvėsių kaurburiais.

4 Kar 19,25

Aidint provincialiems tarpusavio vaidams, bandome statyti neapgaltovotai griaudami. Bet ką ginsime, jei miestus išardysime apsaugos sienoms nutyrti? O ji, Trečioji, artėja. Ką ji skelbs mums — vilį ar grėsmę — patys ir pranešime. Tik tegu ši žinia mūsų nenustebina.

...II.13

— Aš miegu, — tarė gulintis ant žemės.
— Aš apatiškas, — tarė studentas.
— Aš nenoriu nieko, tik praėities, — tarė ūkininkas.
— Aš myliu Dievą, nes jis man neatskleidžia ateities, — tarė mergaitė maldos namų prieangyje.
— Aš esu tauta, — tarė žolė.

— O aš — Prezidentas.

Kas gi tuomet kels žolę? Juk pasakyta:

KAS tik yra, yra toli ir giliai giliai: kas tai ras?

Koh 7,24

Tik rasa ras žolę.

Tik rasa kels žolę.

...II.20

ESMIŲ PIEVA

JUK pasakyta:
KVAPAS juk mūsų nosyse yra garas, ir mintis — žiežirba
mūsų širdies plakime.

Išm 2,2
Bet koks tai kvapas! Pavasario, giliaus rudens, tavo moters
ir josios vaiko, paukščio sparnų, lietaus, kraujo, prakaito, pagi-
jimo ir negalios kvapas ar dar kokių žolių ir vėjų... O kas žiežir-
ba mūsų gyvenime! Mintis ir talentas, su darbu sumišusi idėja,
laimėjimų ryžtas, kovų jėga, išiebiani ištikimybės ir meilės ugnį,
sudirginanti jausmus, išpūdžius, vertes, poelgius, atradimus ir
netektis. Džiaugsmus! Juk pasakyta:
TENEBŪNA nė vienos pievos, per kurią neperėtų mūsų
išdykavimas.

...II.27

Išm 2,8

PO meiles zēnklu kuriantiems badas mažesnis,
maras linksmenis,
karas greitesnis.

Juk pasakyyta:

EIKŠ, pasigerktiva meile
ir gēreķivos pagedautais glebēscīavinmais,
kolei diena išaus.

Pat 7,18

...III.5

KŪRĒJAS tēra atvaizdas tų atvaizdu, kuriuos su ģķvēpi-
nu atkartoja. Nežīmomi kūrybos skersgatvīai, reģējimai, vir-
smai. Kūrējā visuomet lydi nematoma, neužuodzīama, nepa-
licējama būtybē. Vieniems ji — erdvē, aukščio tyla, užgesēs
gēlmēs aidas, nematytas veidas ar nesutikto žmogaus šiluma.
Kitiems — epochų pauzēs, suiručių duļķēs, intūicijos, žēnkļai
ar žvilgsnīai. Kūrējas — didvystis panūdusios sudaitķēti laisvos
dvasios belaisvis, kūrybīnio akto išsviestas ģ nebūties būģ, iš
vienos tremties ģ kitā, ģ beviltiškos vilties ir nebūtos praeties
ateitģ — klājōja ir jau niekados neranda tų durų, pro kurias
negrįžtamai išģējo ģ t. n. Juk pasakyyta:

KAIP jūdinant rēģį pasilēķa duļķēs, taip žmogaus nera-
numas — jo mintyse.

Sir 27,5

Tad ar nejuokingģ tie, kurie nori viskā paaisķinti? Bepras-
mis jų darbas!

...III.12

DURYS

PRAVERKITE duris į sodą! Juk pasakyta:
MANYJE visa kelio ir tiesos malonė;
manyje visa gyvenimo ir dorybės viltis.
Ateikite pas mane visi, kurie manęs trokštate,
ir pasisotinkite mano vaisiais!

Sir 24,25—26

Taip kalbėjo žmonių paliktas laukinis sodas, pamirštas, apleistas, senas, šakomis susipynęs, bet vis derlingas, kvepiantis, vėsus. Derliaus nokimo metu tame sode nuo aušros iki saulės dar galėjai išgirsti žalvarinių varpelių skambesį. Ne, ne vėjas jais tilindžiavo: vidury sodo ant kelmo sėdėjo senelis, virvagaliais kalbindamas šakose sukabintus skambalus. Aklas, nebylus ir kurčias jis regėjo, šaukė ir girdėjo pro šalių skubančius, ir visi jie matė, ir visi jie girdėjo, ir visi jie kalbėjo:

Kur visa kelio ir tiesos malonė,
kur visa gyvenimo ir dorybės viltis?

Kas mūsų trokšta,
ir kas mus pasotins?

Šūkavo, blaškėsi, pagaliau prapuolė. Maldauju — praverkite duris į sodą!

...III.19

PAAIŠKINTI galima tik paprastus dalykus. Bet pirm išmokinime juos mokyti. Nedaug jų ir tėra: oras, vanduo, žemė, ugnis ir dvasia. Kas juos supras, suvoks ir pasaulio sudėtingumą. Juk pasakyta:

VISOS upės teka į jūrą,
o jūra vis nepilna.

Koh 1,7

Sudėtingi reiškiniai aiškėja, kai žinome jų esmę. Tuomet tolsta nuo mūsų apgaulė ir nepamatotas pamaldumas. Tik pradžių pradžios žinia yra mums tikrasis ramstis, atremiantis nebeapaiškinamą nežinios painiavą.

...III.26

LIK pasakyta:
PAIDARYK varinį žaltį ir jį pakelk kaip ženklą: kas įgel-
tus į jį pažvelgs, liks gyvas.

Sk 20,8

Taip jau sutampa, kad valdžios žmonės vengia asociatyvius mąstymo, regėjimų išpažinčių. Jie vengia parodyti, koncertų, teatrų, knygų skaitymo. Išimčių labai maža. Kiti gi galvoja, kad jie — valdžia — yra aukštesnė vertybė už pasąmonės poetiką, emociinį išgyvenimą, ženklų paaiškinimą. Tuomet blėsta intucija, atrida pavojams, įautra aplinkiniams. Grubėja valdymo būdai, gimsta negyvos idėjos, o argumentai ramstomi jėga. Dabar, beje, kaip ir visais laikais, kultūra, menas, kūryba, intelektualai gyvena ne pačius geriausius laikus: ekonominė krizė, nestabili politinė būklė. O aš aukštiniu meną. Kaipgi kitaip! Civilizacijos tradicija reikalauja ramtis į tvirtas ir amžinas vertybes. Juk pasakyta:

TUOMET didelis ženklas pasirodė danguje: moteriškė, apsisiautusi saule, mėnulis po kojomis ir ant jos galvos dvylikos žvaigždžių vainikas; jį buvo neščia ir šaukė, kentėdama gimdymo skausmus ir sopulius /.../ Ji pagimdė sūnų, kuris turi ganyti visus pagonių tautas geležine lazda, bet jos kūdikis buvo patranktus pas Dievą ir pas jo sostą.

Apr 12,1—5

Taip Kūrėjas sutvėrė Kūrėją. Tarp galybės kasdienių malčių sukaltėkime vieną ir už Menininką. Ir neatstumkime jo.

...IV.2

NEGALIOS SEZONAS

NET ir prisiėkęs alpinistas nusileidžia slėnin. Tad ko norėti iš menų? Argi jie nuolat viršūnėmis turi spindėti, argi nežinomas jiems nuopolių ir križių sezonas? Kasdienė meninė veikla nebūna ryški. Regėjime joje pasirošimą. Juk ir alpinistas ruošiasi viršūnėn kalno papėdėje. Bet pažvelkime, kaip jis ruošiasi! Ta ruošia lems ne tik jo gyvybę, bet ir triumfą. Ar toks triušas spindi iš tų meno "alpinistų", kurių ruošia jau dabar alsuoja mirtimi ir kritimu nuo pirmos pakopos. Kodėl taip? Juk pasakyta:

NESUNKU šešėliui padidėti dešimčia linijų, ir ne tai aš noriu, kad įvyktų, bet kad sugrįžtų dešimtį laipsnių.

4 Kar 20, 10

Laimingi laiku suvokę esą šešėliai...

... IV. 9

20

BE DERYBŲ

NESIDERAMA dėl mirties valandos, gimimo minutės, lauktos laisvės, abipusės meilės, valgio, miego, kūrybos ir atminties. Derimasi dėl prievartos, karo, taikos, išdavystės, bado, girtavimo ir valdžios. Bet labiausiai derimasi dėl kainos, kuri galiausiai prievartinu būdu nustatoma kiekvienam poelgiui, žvilgsniui, žingsniui, net priežastims ir pasekmėms. Gi kompromisai žavūs tik tą akimirką — jie gimdo naujus ginčus. Juk pasakyta:

Iš kur atsiranda karai, iš kur tarp jūsų kivičiai? Ne iš kur kitar, tik iš jūsų užgaidų, kurios nerimsta jūsų sąnariuose.

Jok 4,1

Be derybų gyvena tik geruosius darbus darantys ir jais mintantys. Tokie ir nežino vienas kito...

...IV.16

21

ŽODIS IR DRUSKA

KIEKVIENAM šautuvui ateina laikas iššauti. Nusiginklavimas tėra simbolinis aktas, reiškiantis, kad ginklų yra dar pakankamai. Kas sunaikins paskutinį durklą, šarvuotį? Ar surasite mieganį prie neužrakintų durų? Smurtas išstumia rimtį ir moralę. Žodis veržiasi šoviniu, peiliu. Turtas dalijamas kaltinant. Derybų stalai erškečiuoti ir nešvarūs. Pasaulis nebenori vienos Tiesos, ypač kai mūsų Morale prievartaujama. Veidmainystė persikėlė į politikų namus, ir papročiai juose plėšikiški. Kas ras jėgų sulaužyti beproišką važiuoklę ir, atsisėdęs vieškelio pakrašty, ramiai, žmogiškai pasisėkės su kitataučiu, artoju, kaimynu, senole, pamestinuku... Juk pasakyta:

BŪKITE protingi su mumis svetimais žmonėmis; išnaudokite laiką. Jūsų kalba visuomet tebūna maloni ir druska pasudyta, kad sugebėtumėte kiekvienam atsakyti.

Kol 4,5—6

...IV.23

TAUTOS visais amžiais ējo savo keltāis, tīkējo savo die-
vais, garbino savo didvyrius, kūrē savo kultūru, tvartu, paprocius.
Bet nebuvu vien tuo pasitenkinama. Vis norima žengri kitokio
susipratimo, ktoniško požvilgjo ī darbā link. Tuomet sakoma:
ġana ġiesmiņū stovint, duokime darbo rankoms. Man atrodo,
dabar t o k s metas. Juk pasakyta:

PATYS darbai, kurinos aš darau, —
liudija apie mane,
kad mane yra simtēs Tēvas.

Jn 5,36

Ir dar pasakyta:

PAKELKITE akis ir pažiūrēkite ī laukus —
jē jau boļuoja ir prinokē pjūčiai.

Jn 4,35

Jeī tai mano laukas — ġiedosini!

...IV.30

ĢRAŽIAUSIUS dienos sapņus ībarsto Poetai mūsų dēme-
nlo pūkraščīniose, jausmų perifērijose, kasdienybū provincijose.
Poetai rengia mus neregimais rūbats, maitina nesancīy valġiņ
kvīpātis, teatrāliskais ġantos paveikslais, kļaidina mīntes ġūdzioj
ġirioj, ġailiai ir tyliai meldžia. Juk pasakyta:

VIESPACĪUI savo likimā paveski,
jūo pasikļianki: jīs padarys, ko tau reikia.
Tavo teisybei leis pasirodyt kaip dienai,
kaip dienovidžio ġrožiņi — tavājai teisei.

Ps 36,5—6

Poeto žodžu sužeisti ġreiciāu pagyja.

...V.7

ŠVENTĖ

KAI vaikai į besilinksminančius žvelgė pro plyšį tvoroje, ar neapkarto jų širdys? Bet ar šventė pilnutinė, jei besilinksmintys neįaučia tų žvilgsnių? Juk pasakyta:

MES turime aukurą, nuo kurio valgyti neturi teisės tie, kurie tebetarnauja padangtei.

Šventei reikia užaugti.

Žyd 13,10

... V.14

BROLIS BROLIUI

PYKLTIS ieško pykčio. Sunku blogi įveikti gerumu. Bet sunaikintas grožis nepaaiškinamu būdu išterpia į esančius ir veikia. Kaip atmininis prisako budėti, taip ir gerumas varžo blogio veiklą. Kai Viešpats paklausė Kaino, kur jo brolis, šis atsakė, jog neesąs savo brolio sargas. O buvo pasakyta:

KAS sakosi esąs šviesoje, o savo brolio nekenčia, tas dar tebera tamsoje.

1 Jn 2,9

Nedaug kas moka tinkamai sargauti.

...V.21

ŠVENTORIŲ TURGUS

ANT religinio meno parduotuvių prekystalių, ant grindinių šventoriuose guli šventi paveikslėliai, kulto reikmenys, abrozdeliai. Šis "menas" bedvasis — gamintojų rankas vedžioja pats šėtonas. Su tokiu kūrinio nelabasis inėšamas į namus, tad laimės nelauk. Ar kas pagijo, praregėjo, ar geresniam skoniui troškulių pajuto, žvelgdamas savo namuose į tokį stabą? Juk pasakyta:

NĖ vienas juk žmogus negalės padirbti panašaus į save dievo. Nes pats būdamas marus, jis neteisingsomis rankomis daro tik negyvą dalyką.

Išm 15,16—17

Bet paradoksas — maištaujančių prieš šią negalią darbui šventyklas puošia!

...V.28

STABO IŠTIKTIEJI

AKLAI ir beatodairiškai patiklius pasiglenžia stabai, sukausto jų žvilgsnius, sąnarius, smegenis. Tokie negyvena nei sau, nei kitiems, nors skelbiasi esą laimingi. Dienų dienas išblyškę žvelgia i kertėn ispraustą negyvėli: Juk pasakyta:

MELDŽIA sveikatos silpną, prašo gyvybės negyvą ir šaukia i pagalbą nenaudingą.

Baugu regėti išsenkancią žmoniją.

Išm 13,18

... VI.4

NEDELSKI

JAU šaukia varpas veiklai, dangus skaidrėja, o vis delsi! Nebepajusi įveltas i nevaldomus procesus, pakrūksi, parpūsi, išsidarkysi. Gi tu jautrus, ciklus, jaunus, tikslingus. Nedelski! Juk pasakyta:

ATIDEDAMA viltis vargina sielą.

Pat 13,12

... VI.11

SEPTINTASIS TRIMITAS

ANGELAS trimitavo aukščiausia SI nata. Nedaugelis
galėjo pakęsti. Juk pasakyta:

TAUTOS iširdo, tačiau atėjo tavo rūstybės laikas,
metas teisti mirusius
ir atsilyginti tavo tarnams, pranašams ir šventiesiems,
ir visiems bijantiems tavojo vardo...

Apr 11,18

O kai atsidarė dangujė šventykla ir pasirodė Sandoros skry-
nia, garsas tapo visai nebepakenciamas, ir tuomet žmonės ėmėsi
šauktis Šeštojo angelo — jie nenorėjo nežinomos ateities — jie
troško jau žinomo gyvenimo, būti įvykių, patirtų malonumų.
Septintasis angelas nutilo liūdnai šypsodamas: tądien nesušvyt-
ravo žaibai, nekilo žemės drebėjimas ir nepabiro baisi kruša.
Bet ir nesužinojo žmonės, ką norėjo pranešti Septintasis ange-
las.

...VI.18

ŠEŠTASIS TRIMITAS

ŽEMESNE LA nata trimitavo Šeštasis angelas. Ugnis, dūmai ir siera veržėsi iš jo trimito. Juk pasakya:

LAIKO daugiau nebėra!

Apr 10,6

O kai liepta buvo suvalgyti atvyniotą knygelę iš angelo rankų, vėl ėmė šaukti žmonės: "Karti ji bus mūsų viduriuose! Karti!"

Ir nutilo Šeštasis angelas trimituoti. Nebepranašavo apie daugelį žmonių, kalbų ir karalių. Tyliai šypsodamas pažvelgė į Penktąjį.

...VI.25

PENKTASIS TRIMITAS

PATIKO žmonėms nukritusi iš dangaus žvaigždė, kai SOL nata sutrimitavo Penktasis angelas. Bet aptemo saulė ir oras, o iš atverto bedugnės šulinio vrito kamuoliškai dūmų, pilni skėrių.

Juk pasakya:

SKĖRIAMS buvo įsakyta nekenkti žemės žolei, nei jokiame žalumynui, nei jokiame medžiui, o vien tik žmonėms.

Apr 9,4

Ir vėl suklio žmonės, varė šalin Penktąjį angelą, o tas liūdnai šypsijos ir traukėsi, užleisdamas vietą Ketvirtajam. Keisčiai padarai tie žmonės — šaukiasi praeties, gi ją sugrąžinę, reikia lauja dar ankstesnių laikų. Ketvirtasis angelas nuolankiai pakėlė trimitą prie lūpų...

...VII.2

KETVIRTASIS TRIMITAS

SUSKAMBO FA nata. Žinojo žmonės, kas įvyks, bet nenurimo. Juk pasakyta:

TUOMET buvo užgautas trečdalis saulės, trečdalis mėnulio ir trečdalis žvaigždžių, kad jų trečdalis užtemtų ir diena prarastų trečdalį šviesumo ir tiek pat naktis.

Apr 8,12

Susigūžė vyrai ir moterys, apglėbė rankomis vaikus ir senius, panuro jų veidai netekus trečdaliu gyvenimo. Šaukėsi jie Trečiojo angelo. Ir šis liūdnai šypsodamas pasirodė.

... VII.9

TREČIASIS TRIMITAS

SUSKAMBO dar žemesnė MI nata, nupuolė iš dangaus liepsnojanti žvaigždė ir krito ant trečdaliao upių, šaltinių. Pelynais apkarto vandenys ir daugybė žmonių mirė atsigėrę. Juk pasakyta:

ZVAIGŽDĖS vardas yra Merelė.

Apr 8,11

Likusieji gyvi šaukėsi Antrąjo angelo, vis dar tikėdami, kad anksčiau gyventa geriau. Liūdnai šypsojos Trečiasis angelas. Užleido vietą Antrajam. Ir žmonės sukrito jo klausyvis.

... VII.16

ANTRASIS TRIMITAS

SUDŪDAVO Antrasis žemąja RE vos girdimai, bet nesuturėjo krintancio į jūrą ugnies kalno. Ir jau nebuvo nieko pasakytą, o tik jūra virto krauju, sudegė laivai, išnyko jūros gyviai. Ant kranto likę meldė trimituojanti nutilti ir šaukėsi Pirmojo, tikėdamiesi jo palaimos ir pagalbos. Nebesišypsojo Antrasis angelas, tik liūdnu judesiu pakvietė Pirmąjį. Nuščiavo žmonės, sukuso — nedidele buvo pauzė, dar galima buvo atšaukti Pirmojo angelo trimitavimą. Bet dauguma nekantrijų šaukė: "Nedelski!" Tuomet sutrimitavo Pirmasis.

... VII.23

PIRMASIS TRIMITAS

NE, geriau jau jis netrimituoj! Suskambo pati žemiausia DO. Ar žmonės nežinojo, ko šaukiasi, ar jau kartą nebuvo tos praeities išgyvenę? Juk pasakyta:

IR radosi kruša.

Apr 8,7

Taip, toji pati, kurios išvengė užgynę trimituoti Septintajam angelui, tik dar baisesnė! Liepsnojo trečdalis žemės, trečdalis medžių, degė visa žalia pieva. Gal dar kur liko praeities bedugnėn įkritusių šios žemės gyventojų. Bet jie tylėjo. Tuomet Septintasis angelas ryžosi: džiūgaudamas pakėlė trimtį prie lūpų ir užtrimitavo. Juk pasakyta:

O aš stovėjau ant jūros kranto.

Apr 12,18

Septintasis trimitas skelbė pasauliui Gerąją Naujieną.

... VII.30

TĄŠKAS

STOVĖJAU ant kranto ir stebėjau — tai tiek ir yra tos žemės! Juk pasakyta:
Atsirišk nuo kojų savo autuvą, nes vieta, kurioje stovi, šventa.

Joz 5,16

... VIII.6

TEATRAS

TEATRAS už lango. Praeivių kojos šmėseliuoja pirmyn-atgal-pirmyn. O rūsy sėdintys nuosprendžius skelbia. Argi svarbu, kad nepažįsta jie nei vieno praeivio, o ir šie nežino savo teisėjų. Jie net neįaučia, kad yra stebimi. Bet stebimi ir rūsy sėdintys. Tai tie, kitoje upės pusėje, galvoja esą paskutiniai teisėjai. Bet ir šiuos stebi miško pakrašty iškirė, o tuos — sėdintys medžiuose. Bau, ir šie negalutiniai! Stebėtojų pilnas oras, artimiausios ir tolimiausios erdvės, knibžda jie net ten, kur jau nieko nėra... Ir vis stebi, stebi, stebi... Tvyro spengianti stebiniųjų tyla — stebėtojai nemėgsta būti stebimi. Tai toks totalinis piliečių teatras, kuriame kiekvienas žiūrovas stengiasi už režisierių ir aktorių. Juk pasakyta:

ŠTAI teisėjas jau stovi prie slenksčio.

Jok 5,9

... VIII.13

IŠVAŽIUOTI ar likti, čia gyventi ar keltis į užjūrį — šis amžinas klausimas ypač kankina mažas tautas. Emigracija yra savitas savignyso būdas. Ši subjektyvų žingsni visuomet lydi politiniai, kurybiniai ar finansiniai motyvai. Akylesnis stebėtojas išgirs ir tylią egocentristinę natą. Tokia man yra emigranto doktrina. Bet juk pasakyta:

DĖL giminės tegu palieka vieną,
O giminę tepalieka dėl genties.
Tegu palieka gentį dėl tautos,
O dėl sielos — tepalieka žemę.

Pancātantra III, 82

...VIII.20

PRAEITIS persikūnija į dabartį. Nieko nebeįmanoma panaikinti — kinta tik mūsų moralė, kriterijai, papročiai, santykiai. Bet jie tėra kasdienybės, įsekamų patogumų ir inorių veidrodis. Atmintis parodo, ką išsirenkame iš visumos. Nebeįmanomas fizinis praeties sunaikinimas, taip kaip ir dalinis jos reanimavimas. Juk gyva visa, kas mirę. Beliktų tik nujausti ir analizuoti nuolatos vykstančias reinkarnacijas: praetis turi paproti persikūnyti. Ji — daugiaveidė. Visa, kas buvo — lieka. Tik dabar esantys — laikini. Juk pasakyta:

IR miegantį, ir einantį lydi visados
Vaisius atlikto darbo gyvatoj ankstesnėj,
Ir lieka visados jis su siela!

Pancātantra II, 122

...VIII.27

MALDOS namuose tylu. Tik tolimas varpelis skelbia mišių pradžią. Sukliūsta maldininkai, suvirpa išpazintyse apvalytos jų sielos, išalkę smegenų atomai laukia naujo žodžio, viltingos minties, paguodos.

— Kyrje Eleison, — gieda choras, ir toji giesmė dar labiau paraiškina intencijas. O kai po komunikijos dar ausyse skamba Agnus Dei, kai pažvelgi nuo kalno į peizažą su upėmis, giriomis, laukais ir triūstanciais juose valstiečiais, kai susilieja toji giesmė su mano tautos daina — Tu avinėli

Žebraburnėli,

Oi tuto, betuto,

Oi lylio tatato — kartoju iš atminties išnyrančius tolimo krašto išminčiaus žodžius — juk pasakyta:

NET ir puikus dangus, kuriam dievai gyvena,

Neteiks žmonėms tos laimės, kokią jiems gali duoti

Nors ir skurdi šalis, kurioj yra jte gimė.

Pancātantra V, 46

...IX.3

Gama aukštyn: Fajetonas

NEIŠTYRĖS vežimo galių gali sudužti į pirmą akmenį
atsimušęs. Neatsiduk kvieslai tiesai. Išitk įą. Kūno turto ir
dvasios komforto geismas vers išduoti tikrąsias vertybes — drau-
gus, tėvus, namus. Juk pasakya:

PAŽVELK, ko susilaukė tie tarnai,
Kurie tarnaudami įgyt norėjo turto.
Kvailiai! Jie prarado savo laisvę!

Pančatantra I, 264

...IX.10

Gama aukštyn: SOL, SOL!

NUŠVITTO Saulė Soldino tankmėj, apšvietusi oranžinį
lėktuvą. Iš suskilusio fuuzeliazžo ištro du balandžiai ir plasn-
dami sparnais pakilo. Užvertę galvas tėvynainiai seke jų skrydį
ir džiaugėsi, regėdami judesių treles, pasąžus, pirnetus, mirties
nepažabotą drąsą, priartintą laisvės grožį. Juk pasakya:

ŽMONĖS i didybę veda tasai karštis,
Kuris iš turto kyļa. Bet laimingesnis bus tasai,
Kuris turtus savuosius artimiems dalina.

Pančatantra II, 63

Romėnai šaukė "SOL!", žiūrėdami į Saulę. SOL raktu
puošia penkines dainuojantys vaikai. Solveiga dar nepailso lauk-
ti. Sol, sol... Kiek reikšmių vienoj natoj!

...IX.17

PIRMAJI Ivaną Dievas užtaisė iš vandens. Antrąjį — knygų Ivaną pranašavo rašytojai. Gi amžiaus pabaigą užtvindė Politika. Nežinau, ar ką šiame angely ir judų demaskarade išgelbės naujų Triumfo arkų statyba ar kokia tautinė Nojiaus valtėlė su lojaliais partijų draugais naujųjų laikų Trojos arkly... Kur link šinkštinga srovė neša tautas? Thompsono firmos stabdžiai — skelbia reklamą — galėję išgelbėti Anos Kareninos gyvybę. Kokių stabdžių reikia žemės gyventojams, skubantiems į paskutinę stotelę? Pervargę parlamentinių teatrų aktorai vis dar "stiprina dvasią". Ar pamatuotos jėgos, ar apgalvoti poelgiai? Juk pasakyta:

SUVARGE žmonės niekad nebūna gailėstingi:

Pančatantra IV, 15

Milijonai paminklių Žemėje yra to nuovargio žymės...

...IX.24

VISKAS šioji žemėj (viena su kitu) neįtikėtinaį glaudžiai susieta. Povas negali gyventi be lesalo ir povės, kibiras — be vandens, aguona — be žemės, o lietsargis — be piliečio. Negyva eilėdara be žodžių ir emocija be priežasčių, kaip negyvas vaikas be žaislų ir be vaikystės, kaip negyvas ir kometos skrydis be tą skrydį stebincių. Ar kas suskaičiuoju metus, jei šimtas pavasarų sekty — dar ir dar — vienas po kito? Nebeįmanoma ir darna su viena gaida. Juk pasakyta:

YRA septynios gaidos, trys oktavos,

Iš viso gamų — dvidešimt viena,

O trelių jau — septyneria septynios.

Štai koks yra gaidų spalvingas ratasi!

Pančatantra V, 51

...X.1

TYLA

GAMA nutilo.

Juk pasakyta:

DANGUJE pusrvalandį pasidarė tylu.

Ar turėjote rankose savo tyląs bylą?

Apr 8,1

...X.8

BALETAS

BALETAS puikus jau vien dėl to, kad išjudinęs visus raumenis, nutildo liežuvį. Juk pasakyta:

ŠTAI kad ir laivai: nors jie tokie dideli ir smarkių vėjų genami, mažytis vaitas juos pakreipia, kur nori vairininkas. Taip pat ir liežuvis yra mažas narys, bet moka girtis didžiais dalykais. Žiūrėkite, kokia maža ugnelė padega didžiausią girtą; ir liežuvis yra ugnis!

Jok 3,4—6

Sunkus tylos menas.

...X.15

DRUSKA IR SIELA

IŠSAUGOKIME tautos sielą — jos amžinąją druską. Juk pasakyta:

JEI druska išsidvoktų, kuo gi ją reikėtų pasūdyti?

Mt 5,13

...X.22

AŠAROS

SKRIAUDŲ ašarų neišdžiovina nei laikas, nei tolerancija.
Tačiau neatsiduokime atminčiai aklai. Ji mėgsta vedžioti ver-
kiančius. Juk pasakyta:

NEVERKI!

Lk 7,13

Nebent tavo ašaros skirtos žiūrovams.

...X.29

JĒGA

NETIKI galis eiti vandeniu, padaugini duonos, atsimainyti? Netiki galis ispėti, džiaugtis, mylėti? Juk pasakyta:

DRĄSOS!

Mt 14,27

Netiki galis alleisti, praregėti, kentėti ir skelbti gerąją naujieną? Tu — netiki? Juk pasakyta:

DRĄSOS!

Lk 5,23

Kas žino, kokia jėga dar slypi tavyje...

...XI.5

TIKIU KITU GYVENIMU

KAI diena paklis budėjimui ir aversi akis po miego, atminti — juk pasakyta:

EIK!

Mk 10,52

O kai paklisi budėti ir suprasi, jog visa, ko bijojai — įvyks, nedelsk žengti į tai. Juk pasakyta:

EIK!

Mt 14,29

O kai akmenys bus perstatyti ir pavargęs gulėsi mirties patalė, įsakyk savo sielai:

EIK!

Lk 7,8

Ir ji paklus tau,
rami iškeliaus į ten,
kitu sugriš
į šią žemę —
atsikartojančiais
budėjimais...

...XI.12

KELIONĖ

PRALĖISTAS kelionėje laikas parodo trukmę, patirti nuotykiškai — turinį, o jų įvertinimai — išminčių. Juk pasakyta:

KAS žino, kas gera yra žmogui jo gyvenime, nedaugelyje tų dienų, jo tuščio gyvenimo, kuri praleidžia užsmėje?
Nes kas nurodys žmogui,
kas bus po jo po saulės?

Koh 6,12

...XI.19

SENATVĖ

BEDANTĖ senio burna, neriši kalba, nepaisikinama baimė, neįkėti aminties pragiedruliai, nuolatinis dvasios budėjimas ir didėjančios fizinės nuovargės — kas nestebi viso to (laiko tarpiniu nutolusių) savo artimųjų gyvenime? Tik mes nuolat jauni, teisingi, žvalūs, sveikl ir talentingi. Juk pasakyta:

NENIEKINK žmogaus jo senatvėje,
nes ir iš mūsų kai kurie sensta.

Sir 8,7

...XI.26

ŠŪKIAI IŠ ATEITIES

NEGRIAUKITE — statyti tiek nereikėsi!
Nesijauskite auka — būsite dragesni!
Nebetylėkite — tylintys išsiduos!
Nebeverkite — verkiantį senį paguoskite!
Sustokite — einančius pamatysite!
Tikėkite — netikincio žvilgsni pažinsite!
Neklūpokite — būsite didesni už klūpančių!
Klūpokite — būsite didesni už gulintį!
Aukokites — neaukojančių atversite!
Ikvėpkite — su kvėpuojančiais suarėsite!
Pradėkime nuo pirmojo. Juk pasakyta:
GOMORAS yra dešimta etos dalis.

...XII.3

Iš 16,36

DEŠIMTASIS ŠŪKIS

PAŽINĖS kvėpuojančius, iliek paskutinį gomorą ir džiau-
kis turis, pilną efg. Juk pasakyta:
ZMOGAUS kvėpavimas — Viešpaties žiburys,
kurs ištrina visas vidaus paslaptis.

Pat 20,27

...XII.10

DOVYDO RAKTAS

SUNKIAUSIAS sezonas visuomet priekyje. Ar nušvis
rūškani veidai? Pasakysiu jums, broliai, kad ir rūškianas veidas
— g y v a s. Jauti rankoje raktą? Taip, tą vienintelį tavo dakti-
loskopišku reljefu pažymėtą raktą nuo vienintelių tavo spren-
dimų ir poelgių durų. Jis jau užrakte? Girdi jo posūkį? Juk
pasakyta:

TESIAKALBIS, turintis Dovydo raktą — tas, kuris atra-
kina, ir niekas negali užrakinti.

Bet juk pasakyta ir dar:

UZRAKINA, ir niekas negali atrakinti.

Apr 3,7

Teneiškrenta raktas iš mūsų rankų.

...XII.17

KUČIŲ ŽIRNIAI

MŪSŲ gyvenimas — unikali milijonuose sielų atkartojama pasaka. Ar žinote lietuvišką sakmę apie Kučių naktį žirniaujančias raganas, apie berną, įstaisiusį avilyje ir slapta su raganonis nulėkusi į kitą pasaulį, ten pritrąskiusį žirnių ir sugrįžusių, o ir paslėgusių turintį tų žirnių ir tokiu būdu išsidavusių... Tik Kučių naktį dvasios gyvuosius vedžioja, gali kur ne ten nuvillioti. Tada įprasta tų naktį namuose, o ne avily praleisti, ne raganių žirnius skabyti, o susikaupti, apie ateitį pamąstyti, nutiesti minčiai kelius į gelmę. Vartau tolimas ir kartu artimas viena kitai išminties knygas — ar kas įrodys, jog jas rašė ne vienas mylimasis Žemė, Ugni, Visatą ir Stelą Poetas? Juk pasakyta:

TEN danguję žmonėms nebūna tokio džiaugsmo,

Koks savo šalyje, nors neturtingoj, būna,

Savo gimtam miestė ir savo namuose.

Pančatantra III, 89

Su ašara beriamas grūdąs,

bet džiaugsmas, pjiūčiai atėjus.

Zmogus eina ir verkia,

į dirvą nešdamas sėklą.

Bet grįžta ir eidamas džiaugias,

derlingu nešinas pėdu.

Ps 125,5—6

...XII.24

APREIŠKIMAS LIETUVOS ŽMONĖMS

Aš esu. Tu esi. O mūsų dar nėra. Kova tik prasideda. Kantrybė dirbant tegelbės nuo susinaikinimo. Nesupriešinkime brolio prieš broli. Nepulkime į kraštutinumus, nes vienoj ar kitoj pusėj išpulsime iš supynių. Nesipulkuokime savo uodega — išskleisios spalvingos povo plunksnos tik apnuogina. Neturkime kito tikslų, tik tamysė vieni kitems ir patys sau. Kalba duota susikalbėjimui, bet ir tylai. Ambicijos pulsi stacia galva į siaurai suvoktos valdžios glėbį ar nelermas įtikėjimas savo nepakeičiamumu tėra avigalyvisė, ir tokiam visuomet teikia minios. Minia turėtų gąsdinti. Ten gimsta kraujo troška. Kaip ir vienybė geriant alų — kol duota alaus.

Visus mūsų veiksmus sąlygoja Pasaulio Vyriausybė. Niekas nežino Jos vietos. Bet Ji — nuožni, jos valia nepajudinama. Šios žemės stiprieji tėra Jos išrinktieji, ir per juos ta valia vykdoma. Targi — stipriausieji kartu ir silpniausieji. Bet yra viena gėrybė: visa įvyks, kas numatyta, niekad nebesustos laikas, ir kelionė bus amžina. Begalinė įvykių įvairovė leis kiekvienam gyvini surasti tą džiaugsmo tašką, kurio pakaks būties patiesinimui. O kas sako: "Suardykime" — pats ardo. Kas sako: "Sunatinkime" — pats naikina. Ir kas sako: "Ieškokime sandoros" — tas jos pasiekia.

Depresija tėra laikotarpis. Amžinas yra gyvenimas. Juk pasakyta:

SUDREBBĖKITE, pikta liaukitės darė,

širdimi pasvarstykit,

savo gultuose pamąstykit nutilėj!

Ps 4,5

...XII.31

Apr — Apreiškimas Jonui /NT/
 Gg — Giesmių giesmė /ST/
 Iš — Išėjimo knyga /ST/
 Išm — Išminties knyga /ST/
 Jn — Evangelija pagal Joną /NT/
 1 Jn -1-asis Jono laiškas /NT/
 2 Jn -2-asis Jono laiškas /NT/
 Jok — Jokūbo laiškas /NT/
 Joz — Jozuės knyga /ST/
 4 Kar — 4-toji Karalių knyga /ST/
 Koh — Kohelėto knyga /ST/
 Kol — Laiškas Kolosiečiams /NT/
 1 Kor — 1-asis laiškas Korintiečiams /NT/
 Kun — Kunigų knyga /ST/
 Lk — Evangelija pagal Luką /NT/
 Mk — Evangelija pagal Morkų /NT/
 Mt — Evangelija pagal Matą /NT/
 Pat — Patarlių knyga /ST/
 Ps — Psalmynas /ST/
 Sir — Siracido knyga /ST/
 Sk — Skaičių knyga /ST/
 Žyd — Laiškas žydams /NT/

ST — “Senasis Testamentas”, “VAGA”, Vilnius, 1990—
 1991

NT — “Naujasis Testamentas”, Lietuvos Vyskupų konfe-
 rencijos leidinys, Salzburg, 1989
 “PANČAŲTANTRA”, “MINTIS”, Vilnius, 1990

INTAKAS / 3
 AMŽINŲ PRADŽIA / 4
 VISUMOS POJŪTIS / 5
 SOS / 6
 PASITIKĖJIMO PALAIMA / 8
 PANORAU PRIEŠINTIS / 9
 TREČIOJI RESPUBLIKA / 10
 KAS KELS ŽOLĘ / 11
 ESMŲ PIEVA / 12
 IŠDYKĖLIAI / 14
 NEŽINIA / 15
 DŪRYŠ / 16
 ŽINIA / 18
 MENO JĖGA / 19
 NEGALIOS SEZONAS / 20
 BE DERYBŲ / 21
 ŽODIS IR DRUSKA / 22
 GANA GIESMIŲ / 24
 POEZIJA / 25
 ŠVENTĖ / 26
 BROLIS BROLIUI / 28
 ŠVENTORIŲ TURGUS / 29
 STABO IŠTIKTIEI / 30
 NEDELSKI / 31
 SEPTINTASIS TRIMITAS / 32
 ŠEŠTASIS TRIMITAS / 34
 PENKTASIS TRIMITAS / 35
 KETVIRTASIS TRIMITAS / 36
 TREČIASIS TRIMITAS / 38
 ANTRASIS TRIMITAS / 39
 PIRMASIS TRIMITAS / 40
 TAŠKAS / 41
 TEATRAS / 42
 Gama aukštyn: DOKIRIŅA / 44

Gama aukšlyn: Reinkarnacija / 45
Gama aukšlyn: Mišios / 46
Gama aukšlyn: Faļetonas / 48
Gama aukšlyn: SOL, SOLi / 49
Gama aukšlyn: L.Acrinosa / 50
Gama aukšlyn: Sistema / 51
TYLA / 52
BALETAS / 54
DRUSKA IR SIELA / 55
AŠAROS / 56
JĒGA / 58
TIKIŅU KITU GYVENIMU / 59
KEĻJONE / 60
SENATVĒ / 61
ŠŪKIAI IŠ ATEITĪES / 62
DEŠIMTASIS ŠŪKIS / 64
DOVYDO RAKTAS / 65
KUČIŅU ŽIRNIAI / 66
APREIŠKĪMAS LIETUVOS ŽMONĒMS / 67
IŠTAKOS / 68

Kultūros žurnalo "Santara" biblioteka
Penkiasdešimt penktoji knyga

*Redakcija: Aleksas Dabulskis, Algirdas Jurėnas, Robertas
Keturakis, Romualdas Norkus (vyr. redaktorius)*

Balandis-Sandora A.
Juk pasakytą...: Esė. — K.: Spindulys, 1997. — 68 p.
(Kultūros žurnalo "Santara" b-ka; Nr. 55). Red. R. Norkus
(Vyr. redaktorius) ir kt.

ISBN 9986-811-49-X

"Juk pasakytą..." — antrasis Antano Balandžio-Sandoros esė sąsiuvinys, talpinantis 1991 metais dienraštyje "Lietuvos ryas" publikuotus ir neskelbtus tekstus. Sandoros vardas, kaip teigia tikrasis šio sąsiuvinio autorius kompozitorius Gedrius Kirpėvičius, tebuvo keičiamas "nūriesti mišičiai kelius į gelmę" neįvardinant realaus vedlio.

UDK 888.2-4

BALANDIS-SANDORA Antanas
JUK PASAKYTA...
Esė

Redaktorius Robertas KETURAKIS
Dailininkas Edmundas SALADŽIUS
Meninis redaktorius Algirdas JURENAS
Korektoriė Virginija GERMANAVIČIENĖ

Duota tinti 1997 01 22. Pasirašyta spaudai 1997 06 09. SL 261. Tiražas 1000 egz.
Užsakymas 91. Leido ir spausdino SPAB spaustuivė "Spindulys", Gedimino 10,
3000 Kaunas. Kaina sutartinė.